

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО**

**Інститут історії, етнології та права
Кафедра всесвітньої історії**

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему: **«Новий курс» Ф. Д. Рузвельта**

студента 4 курсу АПІ групи
Галузь знань 0203 Гуманітарні науки
Спеціальності 6.020302 Історія*
Опальника Владислава Валерійовича

Науковий керівник:
кандидат історичних наук, доцент
Ніколіна Інна Іванівна

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____
(підпис) (ініціали та прізвище)

Члени комісії _____
(підпис) (ініціали та прізвище)

(підпис) (ініціали та прізвище)

(підпис) (ініціали та прізвище)

м. Вінниця – 2016 рік

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1. Кризові прояви в США в 1929-1933 рр.	15
Розділ 2. Ф. Д. Рузвельт. Віхи біографії	28
Розділ 3. Основні принципи і положення «Нового курсу»	39
3.1. Регулювання і зміцнення кредитно-фінансової системи.....	39
3.2. Регулювання промислових відносин.....	47
3.3. Підвищення платоспроможності фермерів.....	50
3.4. Заходи по послаблені соціальної напруги.....	54
Розділ 4. Значення «Нового курсу» для подолання економічної кризи	60
Висновки	67
Список використаних джерел та літератури	70

ВСТУП

Актуальність теми даної роботи обумовлено історичним значенням політики американської адміністрації щодо способів виведення країни із кризи 1929-1933 рр.

Дослідження економічних проблем історії США 30-х рр. ХХ ст. продовжуються і набувають не тільки наукового, але й політичного і громадянського звучання. Історичний досвід США завжди викликав інтерес у вітчизняних і зарубіжних істориків, але особливу актуальність ці проблеми набули сьогодні, коли наша держава в пошуках найбільш ефективної моделі подальшого розвитку, повинна розглядати американську модель виходу з кризи, як взірець.

В умовах пошуку шляхів виходу з перманентної кризи, в якій знаходиться наша держава, доцільно було б звернутися до зарубіжного досвіду подолання кризи. Прагнення побудувати сильну державу, декларування проведення реформ нічим не підкріплюється, крім розмов про нібито дієві заходи в цьому напрямку. З часу виникнення економічної кризи 2008 р. мало що змінилось на краще для пересічного громадянина, а прогнози на майбутнє не є втішними. Однак, історія знає приклади ефективних заходів виходу з кризи, зокрема, найбільш чітко це представлено в політиці Ф.Д. Рузвельта, 32-го президента США під час проведення ним так званого «Нового курсу».

Саме тому, роль Франкліна Рузвельта та його оточення у визначенні принципів та реалізації соціальної та зовнішньополітичної стратегії, спрямованої на подолання кризових явищ в державі та зміцнення економічних і зовнішньополітичних позицій США, привертає увагу сучасних дослідників, адже він проявив себе як неординарний політик, здатний вірно передбачувати тенденції та своєчасно і точно реагувати на зміни. Заслугою Ф. Рузвельта є формування та втілення в життя низки реформ демократичної спрямованості, що відіграли велику роль у подоланні наслідків кризи 1929-1933 рр. і дали змогу уникнути тяжких соціально-політичних потрясінь.

Об'єктом роботи є дослідження історії США 20-30 рр. XX ст.

Предметом дослідження є комплекс заходів, методів та механізмів подолання наслідків економічної кризи в програмі «Нового курсу» Ф.Рузвельта.

Хронологічні рамки стосуються часових меж США з 1929 р. – по 1939 р. Нижню межу становить жовтень 1929 р., коли почав падати курс акцій на Нью-Йоркській фондовій біржі, що стало початком економічної кризи. Верхню межу дослідження становить 1939 р., коли було прийнятий закон «Про реорганізацію виконавчої влади». Він підводив необхідну адміністративно-правову базу для закріплення та інституалізації ліберальних соціально-економічних реформ «Нового курсу». В 1939 р. Сполучені Штати вступили в період сповільнення ліберального соціального реформаторства.

Територіальні межі дослідження охоплюють адміністративні кордони США в досліджуваний період.

Мета дипломної роботи – комплексно розглянути на основі аналізу джерел та наукової літератури причини, перебіг та наслідки економічної дестабілізації США 1929-1933 рр. та способи реалізації подолання кризових явищ в період президентства Франкліна Рузвельта.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких **дослідницьких завдань**:

1) проаналізувати причини швидкої зміни періоду процвітання США періодом економічного занепаду та охарактеризувати основні тенденції економічної кризи в США;

2) дослідити біографію Ф. Рузвельта та висвітлити його роль в історії США;

3) розкрити сутність та основні напрямки реформ Ф.Рузвельта, щодо подолання кризи;

4) на основі об'єктивного аналізу, показати підсумки та наслідки реформ Ф. Рузвельта.

Джерельною базою дослідження є комплекс нормативно-правових актів та матеріали періодичної преси. Найбільш вагомою часткою джерел із досліджуваної теми є закони, прийняті під час політики «Нового курсу».

Важливими для дослідження теми є Закон про відновлення національної промисловості (NIRA), Закон про регулювання й перебудову у сільському господарстві (AAA), Національний акт про трудові відносини. У Законі про відновлення національної промисловості (NIRA) знаходимо інформацію про необхідність прийняття всіма підприємцями кодексів чесної конкуренції, де передбачалися обсяги виробництва, мінімальний рівень цін, важливим аспектом цього закону було не тільки проголошення, а визнання ряду соціально-політичних прав робітників. Зокрема, за робітниками визнавалось право на об'єднання у профспілки, на укладання колективних договорів, відбувалась фіксація мінімального рівня заробітної плати та максимальна тривалість робочого тижня. В законі про відбудову промисловості був також розділ про організацію громадських робіт для безробітних [5].

У Законі про регулювання й перебудову у сільському господарстві (AAA) містяться важливі дані про діяльність уряду у сфері сільського господарства. Закон передбачав підвищити ціни на сільськогосподарську продукцію, скорочення посівних площ і поголів'я худоби, надзвичайні заходи фінансування державою фермерської заборгованості, інфляційні заходи [1].

У Національному акті про трудові відносини знаходимо інформацію про те, що цим актом було остаточно закріплено права робітників на організацію профспілок, проведення страйків, він створив систему державного регулювання трудових відносин, обмежив ініціативи підприємців [6].

Важливу інформацію містять «Бесіди у каміна» Ф. Рузвельта, де американським громадянам роз'яснювалися цілі нової державної політики, засоби для її реалізації й очікувані результати. Слід зазначити логічність викладу думки й аргументованість тих або інших дій уряду: починаються «Бесіди у каміна» звертанням до простих громадян і характеристикою існуючої ситуації в країні, причому ситуація описувалася доступною, але не «утрируваною» мовою;

потім Рузвельт давав обґрунтування діям уряду по виправленню ситуації; проводив аналіз досягнутих результатів і негативних моментів [8].

Значно розширили джерельну базу роботи та доповнили нормативно-правові акти періодичні видання. Найбільший інтерес для нас становить газета «The New York Times» [7].

Таким чином, вивчення і критичний аналіз окреслених груп джерельної бази дозволили виробити власне бачення проблеми «Нового курсу» Ф. Рузвельта.

Історіографія проблеми та огляд літератури за темою.

Процес соціально-економічних та політичних перетворень у суспільстві, що відбуваються в умовах світової фінансової кризи, веде до пошуку аналогій, переосмислення багатьох важливих проблем як вітчизняної, так і зарубіжної історії. До таких проблем, безперечно, відносять антикризові заходи, втілені в «Новому курсі» Ф. Рузвельта, який історики називають третьою американською революцією [55, с. 41].

Період «Нового курсу» Ф. Рузвельта, оцінка його ролі в історії Сполучених Штатів була і залишається предметом жвавих дискусій у наукову середовищі світу і України. І це не є випадковим фактом історичного аналізу. Реформи, проведені адміністрацією Ф. Рузвельта в 30-х рр ХХ ст., стали найбільшою подією в історії США ХХ ст., визначили основний вектор всієї подальшої еволюції соціально-економічної, політичної і навіть ціннісно-світоглядної структури сучасної американської держави і суспільства.

Дискусії і суперечки навколо соціально-економічних реформ та політичних змін середини і другої половини 30-х рр. ХХ ст., що отримали назву «Нового курсу», розгорнулись вже в ході їх втілення в життя. Вже в ранній історіографії «Нового курсу» сформувались три головні школи – ліберальна, консервативна та ліворадикальна. Серед ліберальних дослідників найбільш активними були Г. Коммаджер [22], Р. Хофстедтер [38], А. Шлезінгер-молодший [40], Дж. Хікс [59], які в основному позитивно оцінювали «Новий курс». Дослідження Р. Хофстедтера є прикладом ґрунтовного аналізу державних

та суспільних перетворень за часів Ф.Д. Рузвельта, в яких велика увага приділяється розкриттю змісту функції соціального компромісу та доказу того, що держава на чолі з Ф.Д. Рузвельтом була нейтральною, бо «підключалася всіма».

Консервативні погляди на реформи Ф. Рузвельта також визначились в 30-ті рр. ХХ ст. Один з головних аргументів консервативної інтерпретації полягав у тому, що соціальні програми «Нового курсу» руйнуючи першооснови індивідуалізму і капіталізму, разом з тим не могли суттєво допомогти нижчим прошаркам суспільства [55, с. 4].

Домінування теорії «узгоджених інтересів», сформульованої одним із ведучих американських істориків Р. Хофстедтером в 50-60-ті рр. ХХ ст. істотно вплинуло на позиції консерваторів. Роль головних критиків «Нового курсу» перейшла до «радикальної школи істориків», яка в 60-70-ті рр. ХХ ст. вплинула на істориків інших шкіл, в першу чергу, лібералів, і сприяла утвердженню на багато десятиліть стандартів академічної політкоректності.

Радянські ж дослідники увагу у своїх працях приділяли не основним заходам адміністрації Ф.Д. Рузвельта, а класовій боротьбі, яка посилилась у зв'язку з погіршенням матеріального становища простих американців. У третьому томі чотирьохтомного академічного видання «История США» розкривається рузвельтівська концепція вирішення кризових проблем, наголошується на необхідності реформ в структурі соціально-економічних інститутів США [16, с. 213]. Автори дослідили методи, шляхи, засоби, які вживала адміністрація Рузвельта для оздоровлення економіки і виходу з кризи.

Зауважимо, що у радянській історіографії найбільш активно проблематика «Нового курсу» розроблялась в 60–70-ті рр. ХХ ст. В роботах В.С. Васил'єва [47], В.В. Согріна [34], Е. Іваняна [15], Н. Куркова [24], А. Кредера [23], В. Лана [25], В. Малькова [28, 29], А. Уткіна [35, 36], Н. Сівачова [32], Е. Язькова [42], Н. Яковлева [43] проаналізовані основні напрямки реформ, перипетії партійно-політичної боротьби навколо «Нового курсу», процеси ідейно-політичної трансформації 30-х рр. ХХ ст.

У роботі В.І. Лана «США: від першої до другої світової війни» автор дає цінні фактичні дані про наслідки депресії для населення США, на основі яких докладно зупиняється на питанні соціального й економічного занепаду більшості населення країни в роки кризи. Характеризуючи реформи президента Ф. Рузвельта, В. Лан велику увагу приділяє соціальній політиці уряду Ф. Рузвельта. У підсумку автор на основі фактичних даних робить справедливий висновок: реформи «Нового курсу» заклали фундамент сучасного державного регулювання умов праці і взаємовідносин робітників з підприємцями; вперше в історії США профспілкові права офіційно проголошувались і захищалися державним органом, який мав реальну владу; а також підкреслюється, що в результаті проведених соціально-економічних реформ в країні до цих пір збереглася система страхування по безробіттю і старості, профспілкові об'єднання, а також інші закони, що захищають права громадян [25].

В.Л. Мальков у своїй праці «Франклин Рузвельт. Проблемы внутренней политики и дипломатии» дає всебічний аналіз причин політики «Нового курсу» Ф. Рузвельта, його впливу на оздоровлення американської економіки. Він високо оцінює політику, запропоновану Ф. Рузвельтом, відзначає її оригінальність і послідовність [29].

Відомий біограф М.М. Яковлев у своїй роботі «Ф. Рузвельт: человек и политик. Новое прочтение» представляє Франкліна Делано Рузвельта як найвидатнішого, потужного і результативного політика США, який, незважаючи на інвалідність, зміг проявити непохитну силу волі і прагнення до перемоги, гнучкість в політиці. У своїй роботі М. Яковлев крізь призму яскравої і колоритної особистості Ф. Рузвельта також дає аналіз і внутрішній політиці «Нового курсу» [43].

У цілому дослідження радянського періоду багаті фактичним матеріалом, на який спираються сучасні автори, але основну увагу останні на відміну від попередників, звертають не на класову боротьбу, а на реформи, зокрема соціальні, які призвели до створення фундаменту державного регулювання умов

праці, створення системи страхування по безробіттю та за віком і т. ін., які зберігаються у США і дотепер.

В останні десятиліття інтерес до подій американської історії 30-х рр. XX ст. посилюється, з'явилося багато публікацій, що віддзеркалюють різні підходи в оцінках «Нового курсу». Найбільша увага дослідників прикута до проблем соціального законодавства, адміністративної реформи, реформи банківської системи, що стали важливими складовими антикризових дій уряду [45, 47, 49, 51, 55].

Сучасна історіографія виділяє в еволюції «Нового курсу» три етапи. На першому етапі її розвитку (1933-1934 рр.) уряд Ф. Рузвельта приступив до проведення серії надзвичайних заходів. Конгрес прийняв закони, що охопили всі сторони економічного і соціально-політичного життя Сполучених Штатів. Впродовж «перших ста днів» діяльності президента були закладені основи політики, що стала конкретною реальністю «Нового курсу». Ідея першого етапу полягала в тому, щоб засобами активного державного регулювання подолати кризу, створити умови для соціального миру.

Особливістю політики другого етапу реформ було посилення соціального аспекту: прийняття Національного акту про трудові стосунки (Закону Вагнера) та прийняття першого в історії США федерального закону про соціальне страхування, за яким вводилось законодавство двох типів – систему пенсій за віком і допомогу по безробіттю. Вперше в історії США було покладено початок створенню розгалуженої системи соціального захисту населення.

Найскладнішим і неоднозначним в оцінках виявився третій етап, що охоплював період з 1937-1940 рр. Вплив економічної кризи 1937-1938 рр., активізація боротьби за повну ліквідацію «Нового курсу» примусили Ф. Рузвельта і членів його адміністрації внести зміни в розпочатий у 1937 р. політичний курс, піти на конструктивні переговори з представниками ділових кіл і продемонструвати жорстку позицію до лідерів профспілкового руху і застерегти їх від «надмірних претензій».

Закон «Про реорганізацію виконавчої влади», прийнятий в 1939 р. підводив необхідну адміністративно-правову базу для закріплення та інституалізації ліберальних соціально-економічних реформ «Нового курсу». Разом з тим в 1939 р. Сполучені Штати вже вступили в період сповільнення ліберального соціального реформаторства. Щодо причин такої політики, логічно видається позиція відомого російського американіста Е. Язькова, який вважає, що основними причинами такого сповільнення були: протидія рузвельтівському курсу з боку впливових груп корпоративного бізнесу і консерваторів у конгресі; поява Нового республіканізму, прихильники якого вже не відкидали в принципі необхідності державного регулювання, різке загострення міжнародної обстановки і наростання загрози Другої світової війни [42].

Відомий американіст А. І. Уткін у своїй монографії «Ф. Рузвельт» дає оцінку якостям, які сформували Рузвельта як державного діяча: величезну допитливість, унікальну працездатність, неперевершене чуття на талант, а також здатність використовувати всі можливості обставин, прекрасну пам'ять та впевненість у собі, яку ніхто не міг поставити під сумнів [36, с. 10].

Найважливішим досягненням сучасної російської історіографії є робота В. Согріна «Історичний досвід США». В. Согрін підкреслює, що президентство Рузвельта підтвердило, що діяльність американської держави і політичної системи визначається співвідношенням різних соціальних сил, а також позицією політичної еліти, що переваги, які надаються власністю і багатством для впливу на політичну владу, можуть бути ослаблені протидіючими силами» [34].

Сьогодні набула поширення точка зору, що однією з головних причин кризи 30-х рр. ХХ ст. стала перш за все фінансова криза і, зокрема, криза споживчих кредитів. Російський політик О. Хінштейн стверджує: «фінансовий ринок просто перегрели, занадто його накачавши. В свою чергу незароблені мільйони підняли цінову планку абсолютно на все. Перед тим як розвалитись, фінансова піраміда шукала нового еквіваленту. В Голандії це були тюльпани, в США – нерухомість та акції» [56].

Певного поширення сьогодні набули і однозначно негативні оцінки третього етапу реформ і «Нового курсу» в цілому. Так, сучасний американський дослідник Дж. Пауелл у статті «Як політика Рузвельта продовжила Велику депресію» намагається довести, що «Новий курс» зовсім не врятував американську економіку, а привів її до ще більш глибокої затяжної кризи [62].

У роботі М. Фрідмана і А. Шварц «Монетарна історія Сполучених Штатів» автори показали, що основна відповідальність за виникнення Великої депресії лежить на чиновниках Федеральної резервної системи (ФРС), які допустили в 1929-1933 рр. скорочення грошової маси на третину. Непослідовна політика ФРС сприяла затягуванню депресії [66].

Історик Б. Фолсом у своїй роботі «Новый курс или кривая дорожка? Как экономическая политика Ф. Рузвельта продлила Великую депрессию» розвінчує ідилічну легенду про «Новий курс» Франкліна Рузвельта – економічну політику, яка нібито врятувала капіталізм в умовах безпрецедентної всесвітньої економічної кризи. Згідно Фолсому, програми «Нового курсу» гальмували відновлення економіки, відзначались хаотичним плануванням і марнотратними державними витратами на тлі безпрецедентного підвищення податків. Автор аналізує реалізацію декількох найбільш масштабних і шкідливих програм: діяльність адміністрації по відновленню національної промисловості, адміністрації з регулювання сільського господарства, корпорації фінансування реконструкції і двох управлінь громадських робіт.

Особливу увагу автор приділяє використанню федерального фінансування в політичній боротьбі на президентських і проміжних (сенаторів і конгресменів) виборах 1934-1938 рр., в боротьбі з регіональними політичними і діловими елітами. Федеральні кошти спрямовувалися не в ті штати, де цього вимагала економічна ситуація, а туди, де вони дозволяли придбати голоси виборців [37].

Фінансова криза в світі й в Україні загострила увагу науковців і політиків до досвіду проведення антикризових реформ в США. Так, в статті доктора економічних наук, народного депутата України В. Коломойцева «Новий курс» для України» аналізується процес формування механізмів державного

регулювання економікою, приводяться історичні аналогії і формулюється «принциповий підхід» до гострих проблем нинішньої української дійсності: держава здатна стати сильною, стабільною в своєму розвитку тільки в тому випадку, коли всі її структури, урядові та парламентські програми, вся законодавча база створюються і функціонують для більшості людей, що проживають на її території [50].

Наступна категорія проблем, що вже традиційно обговорюються вітчизняними політиками – причини кризи. Автор статті «Велика депресія: уроки Рузвельта для України», народний депутат України М. Присяжнюк, проводить аналогію між сучасною кризою і «великою депресією» 30-х рр. ХХ ст., зауважуючи при цьому, що кризу наших днів важко порівняти з катастрофою, що підготувала Другу світову війну..., але спільні риси все ж таки є. Він вважає, що для всіх поколінь політиків, гідним прикладом антикризових заходів є реформи «Нового курсу». Ф. Рузвельт усвідомив, що першоджерело кризи – криза довіри до влади. Він повернув і змінив у сто раз довіру громадян США до влади. Зумів згуртувати націю, Зробив сильною державу [54].

Методологічною основою роботи стали принципи історизму та наукової об'єктивності. Дотримуючись проблемно-хронологічного викладу матеріалу, автор використовує методи порівняльно-історичного та структурно-системного, комплексного аналізу. Системний підхід доповнюється методом широкого залучення аналізу статистичних даних. При роботі над даною темою використовувався принцип єдності історичного і логічного, аналізу суперечностей; метод порівняння. Усе це повинно забезпечити повноту та об'єктивність висвітлення теми дослідження.

Наукова новизна дипломної роботи полягає в наступному: на основі ретроспективного аналізу здійснено спробу комплексного дослідження «Нового курсу» Ф. Рузвельта; проаналізовано причини економічної кризи; досліджено діяльність президента Ф. Рузвельта щодо виведення США з економічної кризи; визначено межі державного регулювання економіки США, як це склалося історично; розглянуто аспекти «Нового курсу», що не були досліджені раніше, і

саме його безпосередній та опосередкований вплив на подолання США економічної кризи; здійснено аналіз законодавчих заходів «Нового курсу»; зроблено висновки щодо придатності історичного досвіду США для сучасної України.

Теоретична та практична значимість роботи полягає в тому, що її положення і висновки спрямовані на висвітлення впливу заходів уряду з подолання економічної кризи на розвиток США, що є актуальним за умов розбудови незалежної держави в Україні. Систематизований фактологічний матеріал, теоретичні положення та узагальнюючі висновки можуть бути використані у подальшій науковій розробці історії «Нового курсу» в США. Дані роботи можуть бути використані при дослідженні та прогнозуванні заходів уряду України з подолання економічної кризи та стимулювання ділової активності. Крім того, результати дослідження становлять певний інтерес для здійснення подальших цілеспрямованих наукових досліджень з окремих питань державного регулювання економіки. Матеріали дисертації можуть бути вже зараз використані в процесі викладання курсу Всесвітньої історії, історії держави і права зарубіжних країн, теорії держави і права.

Апробація результатів дослідження. Основні положення деяких тем висвітлено в науковій статті «Основні принципи та положення Нового курсу». В даній статті розкрито основні положення однієї з найважливіших соціально-економічних програм США – «Нового курсу» Ф. Рузвельта. В роботі висвітлено реформи адміністрації Ф. Рузвельта по регулюванню і зміцненні кредитно-фінансової системи, промисловості, сільського господарства та соціальной сфері. Автор робить висновок, що незважаючи на те, що «Новий курс» не був заздалегідь обміркованою системою нововведень, він являв собою одну з найвідоміших і найефективніших реформ у світовій історії [53].

Структура та обсяг дипломної роботи зумовлені метою, завданнями, проблемно-хронологічними принципами дослідження. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел і літератури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

I. ДОКУМЕНТИ ТА МАТЕРІАЛИ

1. Agricultural Adjustment Act. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.pbs.org/wgbh/americanexperience/features/primary-resources/fdr-aaa/>
2. Banking Acts. – Електронний ресурс. – Режим доступу: – <http://spartacus-educational.com/USARbanking.htm>
3. Final Report on the WPA Program 1935-1943. – Washington, 1947. – 152 p.
4. Glass-Steagall Banking Act. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://archive.org/details/FullTextTheGlass-steagallActA.k.a.TheBankingActOf1933>
5. National Industrial Recovery Act – Електронний ресурс. – Режим доступу: – <http://www.socialwelfarehistory.com/new-deal/national-industrial-recovery-act-of-1933/>
6. The National Labor Relations Act. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://www.nlr.gov/resources/national-labor-relations-act>
7. The New York Times. October 29, 1929. – Електронний ресурс. – Режим доступу: http://www.nytimes.com/learning/general/onthisday/991029onthisday_big.html
8. Рузвельт Ф. Бесіди коло каміну. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.ereading.club/book.php?book=90802>

II. МОНОГРАФІЇ

9. Fechner R. Pamphlet: Objective sand results of the Civilian Conservation Corps program./ R.Fechner – Washington, 1938. – 36 p.
10. Schlesinger A. Jr. The Coming of the New Deal, 1933–1935./ A. Jr. Schlesinger – New York, 2003. – 669 p.
11. Аникин А. История финансовых потрясений. Российский

- кризис в свете мирового опыта. – 3-е изд. / А. Аникин. – М., 2009. – 448 с.
12. Белоусов С., Грегорева И., Кремер И. История новейшего времени стран Европы и Америки 1918-1945. / С. Белоусов, И. Грегорева, И. Кремер. – М., 1989. – 462 с.
 13. Вард Г. История США. / Г. Вард. – М., 2009. – 256 с.
 14. Держава і управління в США. – М.: Думка, 1985. – 287 с.
 15. Иванян Э. Белый дом: претенденты и политика / Э. Иванян. – М., 1979. – 383 с.
 16. История США. – Т. 3. – М.: Наука, 1987. – 672 с.
 17. Іваницька О. Новітня історія країн Європи і Америки (1918-1945). / О. Іваницька – К., 2013. – 624 с.
 18. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег / Дж. М. Кейнс. – М., 1998.
 19. Кейнс Дж. М. Трактат о денежной реформе. Избранные произведения / Дж. М. Кейнс. – М., 2003.
 20. Кейнс Дж. М. Трактат о деньгах. Избранные произведения / Дж. М. Кейнс. – М., 2003.
 21. Козенко Б.Д., Севостьянов Г.Н., История США / Б.Д. Козенко, Г.Н. Севостьянов. – Самара, 1994. – 479 с.
 22. Коммаджер Г, Невинс А. История Соединенных Штатов Америки. / Г. Коммаджер, А. Невинс. – М., 1991. – 596 с.
 23. Кредер А. Американская буржуазия и «Новый курс» 1933-1940 / А. Кредер. – Саратов, 1988. – 200 с.
 24. Курков Н. Американская федерация труда. 1919-1936 / Н. Курков. – М., 1990. – 256 с.
 25. Лан В. США: от первой до второй мировой войны / В. Лан. – М., 1947. – 484 с.
 26. Лановик Б., Матисякевич З., Матейко Р. Історія держави: Україна і світ. / Б. Лановик, З. Матисякевич, Р. Матейко. – К., 1999. – 737 с.

27. Лященко П. История народного хозяйства: Т. 1-3. М., 1952-1956 гг., т. 3, – 643 с.
28. Мальков В. Л. Рабочее движение в США в период мирового экономического кризиса 1929-1933 гг. / В. Л. Мальков. – М., 1961, – 315 с.
29. Мальков В. Франклин Рузвельт. Проблемы внутренней политики и дипломатии. / В. Мальков – М., 1988. – 348 с.
30. Мировые экономические кризисы, 1848-1935. Под общей редакцией Е. Варга: в 3-х т. – М., 1937-1939, т. 1, – 808 с.
31. Мицик Л. Новітня історія країн Європи та Америки (1918-2007) / Л. Мицик – К., 2008. – 544 с.
32. Сивачов Н., Языков Е. Новейшая история США 1917-1972 гг. / Н. Сивачев, Е. Языков. – М., 1972. – 335 с.
33. Сич О.І. Сполучені штати Америки в міжвоєнний період (1919-1939). / О. Сич. – Чернівці, 2003. – 47 с.
34. Согрин В.В. Исторический опыт США / В.В Согрин. – М.: Наука, 2010. – 580 с.
35. Уткин А. Дипломатия Франклина Рузвельта / А.Уткин. – Свердловск, 1990. – 544 с.
36. Уткин А. Рузвельт./А. Уткин. – М., 2000. – 544 с.
37. Фолсом Б. Новый курс или кривая дорожка? Как экономическая политика Ф. Рузвельта продлила Великую депрессию / Б.Фолсом. – М.: Мысль, 2012. – 352 с.
38. Хофстедтер Р. Американская политическая традиция и ее создатели. / Р. Хофстендтер. – М., 1992. – 427 с.
39. Хрестоматия по новейшей истории стран Европы и Америки (1918-2006 гг.) / Ю. Кузьмин. – Киров, 2007. – 546 с.
40. Шлезингер А.-мл. Циклы американской истории. / А. Шлезингер. – М., 1992. – 687 с.
41. Юнкер Д., Айгнер Д. Франклин Рузвельт. Уинстон Черчилль. Серия «Исторические силуэты». /Д. Юнкер, Д. Айгнер. – Ростов-на-Дону,

1998. – 352 с.

42. Язьков Е. История стран Европы и Америки в новейшее время (1918-1945 гг). / Е. Язьков.– М, 2000. – 352 с.

43. Яковлев Н. Н. Рузвельт: человек и политик. Новое прочтение/ Н. Яковлев. – М., 1981. – 416 с.

III. ПЕРІОДИКА

44. Берлин И. Президент Франклин Делано Рузвельт. /И. Берлин // Весник Российской академии наук. – Т. 72. – №4. – 2002. – С. 352-358.

45. Васильев В. Франклин Д. Рузвельт и Джон М. Кейнс: экономическая политика в годы «Великой депрессии» / В. Васильев // США. Канада: экономика, политика, культура. – 2001. – № 11. – С. 96-112

46. Галкін І.В., Тарасов А.А. Місце адміністративної реформи в перетвореннях періоду «нового курсу» 1930-х років в США. // Вісник Московського ун-ту. – Серія 8. Історія. – N4. – 1992.

47. Гринин, Л. Великая депрессия 1929-1933 гг. / Л. Гринин // Философия и общество. – 2009. – № 2. – С. 184-201.

48. Гусморіно П. Основні причини великої депресії/ П.Гусморіно // Пропозиція. – 2002. – № 2. – С. 108-110

49. Камінський М. Президент Франклін Рузвельт і його «Новий курс» реформ / М. Камінський // Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. – 2014. – № 12. – С. 213-217.

50. Коломойцев В. «Новый курс» для Украины / В. Коломойцев // Зеркало недели. – № 49 (166). – 1997.

51. Комаренко О. Ключало М. Програми громадських робіт як складова частина внутрішньої політики адміністрації Ф.Д. Рузвельта в 30-х рр. XX ст. / О. Комаренко, М. Ключало // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. – Випуск II. – 2013. – С. 22-24.

52. Мартиненко В. Ф. Сучасна парадигма державного управління

суспільним розвитком / В. Ф. Мартиненко // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології: зб. наук. пр. – К.: НАДУ, 2010. – С. 29-39.

53. Опальник В. Основні принципи та положення «Нового курсу» / В. Опальник // Вісник студентського наукового товариства інституту історії, етнології і права. – №14. – Вінниця, 2016. – С. 213-221.

54. Присяжнюк Н. «Великая депрессия»: уроки Рузвельта для Украины / Н. Присяжнюк // Гривна. – №2 (731). – 2009. – С. 7

55. Согрин В. Три ключевые проблемы в исследовании истории Нового курса Ф. Д. Рузвельта / В. Согрин // Новая и новейшая история. – 2007. – №5. – С. 3-24.

56. Хинштейн А. От депрессии к кризису / А. Хинштейн // Московский комсомолец. – 23-29 сентября 2009 г.

IV. ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ

57. Hicks J. R. Essays in World Economics. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://www.questia.com/library/663022/essays-in-world-economics>

58. Голубович В.И. Экономическая история зарубежных стран. – Електронний ресурс. – Режим доступу: http://uchebnik-online.com/soderzhanie/textbook_155.html

59. Зинн Г. Народная история США: с 1492 года до наших дней. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://anarhobarnaul.org/wp-content/uploads/2013/06/Howard-Zinn-Peoples-history-of-USA.pdf>

60. Касьянов В. Белое и чёрное Герберта Гувера. – Електронний ресурс. – Режим доступу: http://samlib.ru/w/wladimir_kasxjanow/guver.shtml

61. Ліщук Р.М. Закордонний досвід державного управління в умовах макроекономічної нестабільності: «новий курс» Ф. Рузвельта як нагадування. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2011-3/doc/5/08.pdf>

62. Пауэлл Дж. Как политика Рузвельта продлила Великую депрессию/ Дж. Пауэлл. – Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://www.inleberty.ru/library/study/564/>

63. Підпригора А.Ю. Кризові явища у ХХ ст.. Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/ebook/tpdu/2011-1/doc/2/18.pdf>

64. Рузвельт Франклін: біографія, національність, діяльність. Президент Рузвельт і жінки. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://poradu.pp.ua/nauka/34651-ruzvelt-frankln-bografya-naconalnst-dyalnst-prezident-ruzvelt-zhnki.html>

65. Сьюмар В. «Новий курс» Франкліна Рузвельта та сім висновків для української влади. – Електронний ресурс «Українська правда» – <http://www.pravda.com.ua/articles/2008/11/4/3603584/>

66. Фрідман М., Шварц А. Монетарна історія Сполучених Штатів /М. Фрідман, А. Шварц. – Електронний ресурс. – Режим доступу: http://udovik.com.ua/sites/default/files/books/monetarnay_istoria.pdf

67. Чубенко О. Франклін Делано Рузвельт (1882-1945). – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://intrud.gov.ua/page/franklin-delano-ruzvelt-1882-1945>